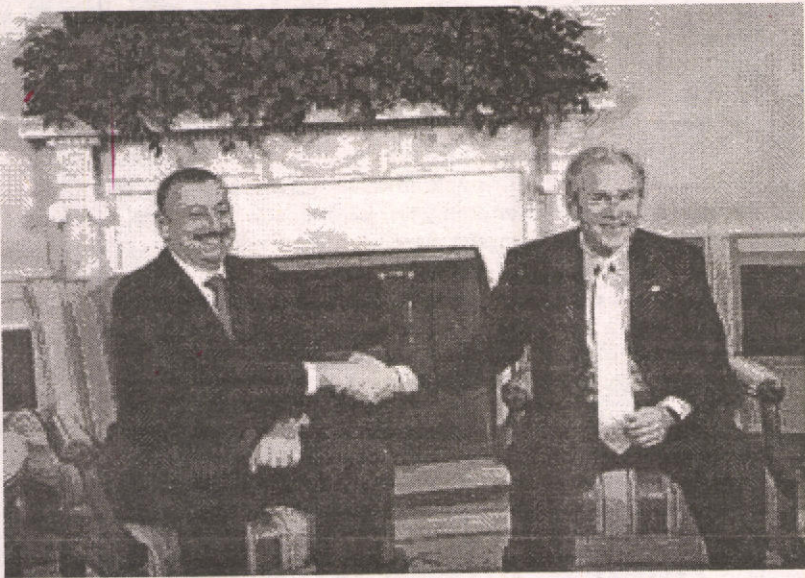

DIPLOMAT

№ 07(032) 1-15 May, Gulan 2006

İctimai-siyasi qəzet
Rojnama civakî û siyasî

Qiyməti
Həjaye 20 qəpik

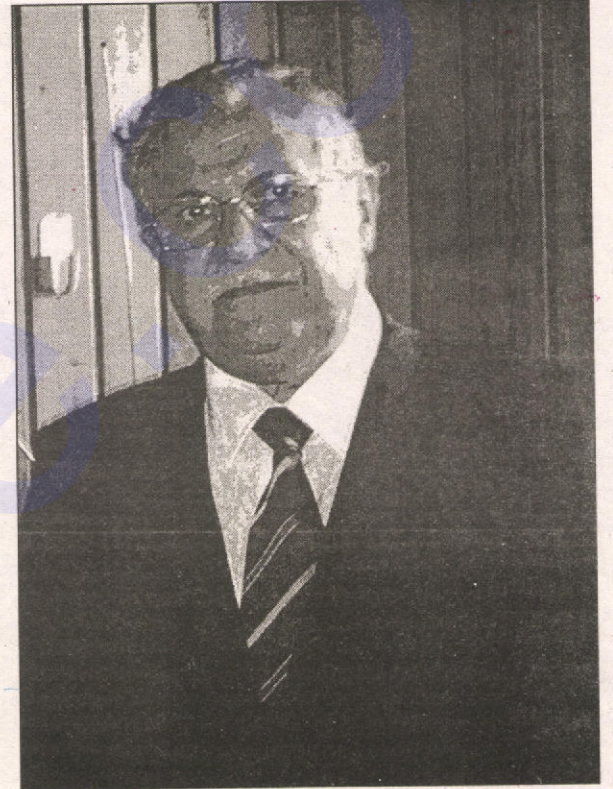

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ CƏNAB İLHAM ƏLİYEV
VƏ ABŞ PREZİDENTİ CƏNAB
CORC BUŞUN GÖRÜŞÜ**

Pîrozbahî

Birêz Serokkomarê Îraqê
brêz Mam Calal Telebanî, em
kurdên Azərbaycanê bi dilekê
şa, eşqekê mezin, hubeke bê
sînör boy helbijartina duyem
Serokkomarê Îraqê we pîroz
tikin wera emrê dirêj, can saxî
û timê serkeftinê dixwazin.

Slav û hurmet: ji bajarê
Bakûyê Rêspûblîka Azerbay-
canê xebatkarên rojnama
"Diplomat"-ê û kome
rewşembîr, welatparêz û
xwandevan.

Birləşmiş Kürdistan hökumətinin kabinəsi hazırdir

Birləşmiş Kürdistan hökumətinin təşkili üçün
vəzifələndirilən Neçirvan Barzani, aprel ayının
24-də Kürdistan Parlamentini ziyarət
edərək, hökumətin təsdiqi üçün Parlamentdən
vaxt təyin etdirməsini istədi.
Kürdistan parlamentinin sədri Adnan Müfti,
sədr müavini Kəmal Kerküki və Parlamentin
katibi Fərsəd Əhməd tərəfindən qarşılanan
Neçirvan Barzani, görüşmədən sonra keçirilmiş
mətbuat konfransında kabinetlə bağlı məlumat
vermişdir.

Neçirvan Barzani Birləşmiş kabinetdə
teknokratlar və müstəqil şəxslərin, nazirlərin bir
hissəsinin qadın olduğunu, Kürdistan İslam
Birliyi ilə görüşmələrin davam etdirildiyini
bildirən Barzani, İslam Birliyi hökumətin tərkibinə daxil olma şərtlərini özlərinin irəli
sürdüklerini dilə gətirdi.
Türk ordusunun İraq və İran sərhədlərində hərbi hissələrinin cəmləşdirilməsi ilə əlaqədar
olaraq verilən bir sualın cavabında "hazırda əməliyyatlar öz sərhədləri içərsində aparılır, əgər
sərhədlər pozularsa o zaman bu məsələyə Bağdad sərt cavab verməlidir" dedi.
Kürdistan Parlamentinin sədri Adnan Müfti verdiyi açıqlamada, bir neçə gün ərzində toplantı
tarixinin müəyyən edəcəyini, ölkə xaricindən dəvət ediləcək qonaqlar üçün tədbir görülməliyini
söylədi. "Heval"-qəzetinin verdiyi xəbərə görə YNK-li nazirlər bunlardır: İmad Əhməd,
Osman Hacı Mahmud, Faruk Cəmil, Bayiz Talabani, Seyh Cəfər, Seyh Mustafa, D. Ziryani,
Dilşad Abdulrahman, Burhan Said Sofi, Seyh Məhəmməd Şakəli, Paxşan Hefid, Adnan Heme
Mina, Osman Şivani, Tahsin Kadir.

OXU, SARIKÖYNƏK, OXU

Bundan da betər acı yox,
Bu dərddin bir əlacı yox.
Dustaq yurda ağı deyən
Sənintək ağlar bacı yox,
Oxu, sarıköynək, oxu!

Zəmanə bizə yağdır,
Verdiyi şərbət ağdır.
Xəzərimin yaxasında
Bu bağ bir həsrət bağdır,
Oxu, sarıköynək, oxu!

Bir işıq görünmür gözə,
Gün ağlarmı tanrı bizə?!
Sən gülə könül açırsan,
Kürdoğlu niskilli sözə,
Oxu, sarıköynək, oxu!

Hüseyn Kürdoğlu.

Könlümün qəm sirdaşısan,
Oxu, sarıköynək, oxu!
Həsrət daman cəh-cəhinlə
Kırpiyimdə göz yaşısan,
Oxu, sarıköynək, oxu!

Hanı, dərddi sonam, hanı,
Keçilməz Laçın ormanı?!
Səndəmi didərgin düşüb,
Tərk etdin o gülüstanı,
Oxu, sarıköynək, oxu!

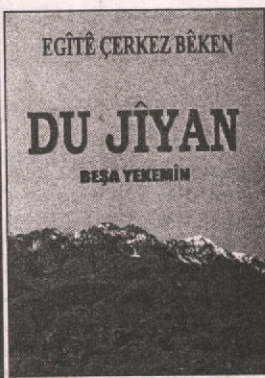
HƏSRƏTİNİ ÇƏKDİYİM İLLƏR

Gəncliyimin oğlan
çağları idi. 1960-cı il-
dən sonrakı illər olardı.
Ali məktəbə qəbul ol-
maq üçün Bakıya gəl-
mişdim. Qatardan düşüb
mərhum dostum Rəhim
Qazinin evinə getdim.
Biz görüşəndən sonra o, sevinəcək bildirdi ki, yax-
şı ki, gəlmisən. Bu gün mənim dostum Şamil Əs-
kərovun Elmlər namizədi, alimlik dərəcəsi almaq
üçün müdafiə günüdür. Ora birlikdə gedərik. Mən
Şamil müəllimi qiyabi tanıyırdım. Onun mətbuatda-
kı yazılarını çox oxumuşdum. Şəxsən hələ
görüşməmişdik.

Səh. 4

WEŞANA NU

qewilê jîyanê, hinek mirovan tîne nava qanûnanra derbaz
dike. Em bawerîn, ev pirtûkê bi hewaseke mezin wê bê
xwendin û bibe pirtûka ser pêşxûna xwendevanan.

Səh. 7

Райс обсудит с главой Турции курдский и иранский вопросы

Səh. 8

Kî ji serdana Leyla Zanayê çi fem dike

Leyla Zana u Mesud Barzani

Serokê Kurdistanê Mesud Barzani de li Selaheddinê pêşwaziya kevneparlamentera DEP-ê Leyla Zanayê kir û di hevditinê de Mesud Barzani ji Leyla Zanayê re got: dema metodên sîdetê derbas bûye û li bakûra Kurdistanê ji divet çaresariyeka astiyane ji doza milêto kurd re bêt dîtîn.

Medyaya tirkî û ya apocîyan dînivîstin ku Leyla Zana hatiye Kurdistanê da ji serokê Kurdistanê Mesud Barzani û serokkomarê Iraqê Celal Talebani re bibêje ka şerê PKK-ê yê li hemberî Tirkîyeyê rawestînin.

Gotinekê kurdan heye, dibêje "tir li ku das li ku". Ma PKK-ê û Abdullah Ocalan bi daxwaza Mesud Barzani û Celal Talebani ser da destpê kirin heta ku ew bîdin rawestandin. Hezên eskarî yên dawîlê tirkî ji Abdullah Ocalan xwest ku şer û sîdetê bi kar bîne û wî ji bi ya wan kir.

Yanî nî tekîliya serdana Leyla Zanayê digel rawestandin yê ranewestandinê şerê koordinatîrî ya PKK-ê û eskarî tirkî nîne û desthilata başûrê Kurdistanê û Leyla Zanayê bi askerîyê behsa sêbê serdana Leyla Zanayê nekiriye.

Leyla Zana yek ji organizatîr û avakera partîya DTP-ê bu û di rojên dawîyê yê berî avakîrîna DTP-ê de Abdullah Ocalan ji we re got bédeng be û tu ne di nav vî karî de. Leyla Zana jî cû û li gundê xwe ket inziwayê. Ji niha û pê ve Leyla Zana de çi bike ne aşkera ye.

Condoleezza Rîceye hişdarî da Tirkîyeyê

Abdullah Gul u Condoleezza

Wezîra derve ya Amerîkayê Condoleezza Rice de hat Enqereyê û wê ji tirkî re got Amerîka de lîbixebite ku bi hevkarîya hikumeta nu ya Iraqê li hemberî PKK-ê arikariya Tirkîyeyê bike lê belê Condoleezza Rîceyê hişdarîyê ji da tirkî û got amerîkî dixwazin li Iraqê istîqrarê ava bikin û naxwazin rewşê xerabîrî bikin.

Ji ber ku fêketina tirkî ya başûrê Kurdistanê de bêistîqrariya li Iraqê hej mezinîr bike û rewşê ji hej xerabîrî bike Condoleezza Rîceyê beyî ku naye tirkî bide got.

Bêguman em dixwazin her tistî bikin da arikariya istîqrara Iraqê bikin, ne ku stabilîteya hevi ji tekbîdî û rawşa zehîmet ya hevi ji xerabîrî bikin.

Di hege zêdehîna eskarî tirkî li ser tixûbê bakur û başûrê Kurdistanê ji Condoleezza Rîceyê got.

Ji ber hînde ji li ser vî problemê û hebûna PKK-ê li başûrê Kurdistanê ya pêwîstiya pîrîngî bi hevkarîyêka di navbera Iraq, Tirkîyê û hezên hevpeyman de heye.

Wezîra derve ya tirkî Abdullah Gul ji got armancê wan ya fêketina axa welateka cîran nîne û bigotinên nezelal ji got cîran fêketina gerdîyên PKK-ê li ser tixûbê zêde buye û ji bo wê li Tirkîyê wêktî hemî welatan de xwebixiya fêdbîrîna pêwîst bigire.

Yanî Tirkîyê ji dîane behaneya hebûna hînk gerdîyên PKK-ê li Qandîlê tîra wê yekê nake ku Tirkîyê bîce û bikeve axa başûrê Kurdistanê. Kurd bawer dikin ku PKK û gerdîyên wê di bin kontrola hezên eskarî yê tirkî de ne û tirkî PKK-ê li hemberî kurdan bi kar tînin.

Zarok bi 24 sal cezayê zîndankirinê tîne darezandin

Ji ber ku beşdarê buyêrîna ku li Amedê qewimîbun bûn e, di hege 80 zarokan de dawê hatîye vekirî û ji bo wan di navbera 9 sal û nîv û heta 24 sal cezayê zîndankirinê tîne xwestin.

Li gor ku ji aliyê Koordinatîrê Navenda Baroya Amedê, parezer Barîs Yavuz ve hatîen ragîhandîn. Idîanameya ku ji aliyê Serdozdarê Komarê yê Amedê ve ku derbarê 80 zarokan de hatîbu amadekirin temam buye. Ji gor ve Idîaname, ji bo wan 80 zarokan di navbera 9 sal û nîv û heta 24 sal cezayê zîndankirinê tîne xwestin.

Serdozdarê Komarê di ve Idîaname de bi idîaya ku van zarokan suçên wêk "Endamên rêxistîna çekdar in, çalaki û xwenîgîndanan li darostîna û zêr û ziyan dane malên dewletê, astengîyan li pêşîrîna hezên dewletî derxistin" kirîne, di ve ji 9 sal û nîv û heta 24 sal bi cezayê zîndankirinê bîne cezakirin.

Koordinatîrê Navenda Baroya Amedê parezer Barîs Yavuz, radigîhîna ku wê av zarok di pîşerojê de wê di Dadgeha Cezayê Giran ya Zarokan de bîne darezandin.

Parezer Barîs Yavuz, herweha di va di ku demêke berê, derhegê 36 zarokan de Idîanameya ku hatîbu amadekirin, ji aliyê Dadgeha Cezayê Giran ya Zarokan ve hatîbu redkirin. Li gor tirkîyê Serdozdarê Komarê, av dadgîrkîna zarokan şandîna ber Dadgeha Cezayê Giran ya Zarokan e. Ev yek, Gor av Idîaname li gor usûlê be, wê av dadgîrî biryara dadgîrkîna yê derbarê van 80 zarokan de bide.

Serokê Kurdistanê 108-salîya rojnamevanîya gelê kurda pîroz kir

Serokê Kurdistanê Mesud Barzani bi minasibeta 108-salîya rojnamevanîya kurda mesajeka pîrozbahîyê belav kir û tî de behsa rola famîlyeya bedîrxanîyên mirên Botan kir û got ew bi hevî ve ko medyaya kurdî rola aktîv di berbîcavkirîna rastîyê û çêkirîna raya gîstî de bibîne.

Serokê Kurdistanê Mesud Barzani behsa rojnameya "Kurdistan"-ê ya ko hejmara wê ya yekê 22-ê nisana 1898-ê de li Qahîreyê derket.

Di biranîna 108-salîya rojnamevanîya kurdî de ko hevdemî derketîna yekemîn hejmara rojnameya "Kurdistan"-ê ji bal malbata kurdperwer ya bedîrxanîyan vî di 22-ê nisana 1898-ê de li Qahîreyê, ko wek destpêka tekoşîna xa meye di dîroka tîji serdariya gelê Kurdistanê de tî qebul kirin, ji di hemî rojnamevanên Kurdistanê pîroz dikim û davuya paşerojeka ges ji wan re dixwazim.

Bi hevîya ko rojnamevan bi xameyên xwe yê rengîn û bî dîtin û nêrînen xwe yê cîda, medyaya Kurdistanê ber bi medyayeka armancdar ve bibin û rola xwe ya aktîv ji bo berbîcavkirîna rastîyê û çêkirîna raya gîstî de bilîzin bi awakî ko di xîzmata armancên stratîjîkên gelê me de be.

KONGRA GEL: Pirsgireka efuyê tuneye, pîrsgireka kurd heye

Li gorî nuçeya Ajansa Nuçeyan a Firatê (ANF) tekildarî nîqaşên li ser TMY û yê derbarê Serokê Gelê Kurd Abdullah Ocalan de daxuyaniyek da çapemeniyê û bertêkek tund nîşan da. Di nuçeyê de ev gotînen Serokê Kongra-Gel Zubeyir Aydar hatin dayîn: "Navê Serokê me di navbera AKPê û partîya muhalefetê de wekî malzeme yê politîkaya navxweyî tî bikaranîn. Di serî de nîqaşên Baykal û Çîçek, nîqaşên di vî warî de terbiyeyê tur û bîexlaqî ye."

Serokê Kongra-Gel Zubeyir Aydar tekildarî nîqaşên di çarçoveya Zagana Tekoşîna bi Têrorê re de kû CHPê anî rojevê ya wekî "Dixwazin Ocalan bi efuyekê derxin" daxuyaniyek da çapemeniyê û destnîşan kir ku nîqaş ji exlaqê siyasî dur in.

"TMY zagonek dijberî kurdan e"

Aydar baldikisîna ser TMYê û destnîşan dîke ku ev zagon ji hela hikumet û artêşê ve li ser bîngeha serek hevpar e li dijî kurdan hatiye derxistin û TMY zagonek dijberî kurdan e. Di nuçeyê de van gotînen Aydar cih girtin: "Bi salan e bi zagonên poşmanîyê yê derxistin çî çareser bu, TMY ka belgeya bîdadî û astengkirîna azadiyan a fermî bûyî ye. Di nav du rojên dawîyê de tekildarî TMYê û navê Ocalan nîqaşên dîrî terbiyeyê tîne meşandin. Li ser Serokatîya me di navbera hikumet û muhalefetê de politîka tî kirin."

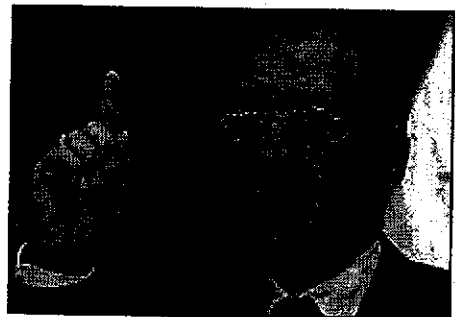
"Pîrsgireka me ne ya efuyê ye"

Di nuçeyê de gotînen Aydar ên wekî, "TMY di bîngeha xwe de şerê li dijî kurdan e. Tu tevgerên azadiyê ji rumeta xwe venagerin û naçin teslîm nabin. Poşmanî naye qebulkirin û ev bermetî ye. Pîrsgireka me ji ne pîrsgireka efuyê ye. Pîrs gîrek mezin e û pîrsgireka kurd e. Bi salan e heman derketin çî bu. Ya gîrîng ew e ku ji bo pîrsgireka bîngehî çî hate kirin" hatin dayîn.

"Bîngeha ser te amadekirin"

Di nuçeyê de van nîrxandînen Aydar hatin ragîhandîn: "Bi TMY bi tevahî bîngeha ser te amadekirin. Bi demokratîk bûyin û Yekîtiya Ewropayê re tu eleqeya wê tune ye. Tu daxwaza Serokatîya me ya efuyê tune. Ji bo çareserîya pîrsgireka kurd tîdîkoşe. Ev nîqaş ji bo rêşkirîna gotînen Serokatîya me tîne gotin."

Erebên şîî li ser Cewad Malîkî li hev kir

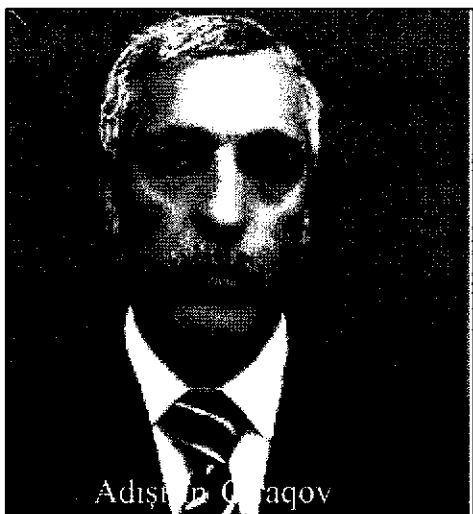

Ser û xirucîra li ser serokwezîrîya Brahim Ceferî gîhişt dawîyê û erebên şîî iro li ser Cewad Malikî li hev kir. Listeya Hevpeymanîya Iraqa Yekgîrtî ya erebên şîî cardî yekê ji partîya De'we ya Brahim Ceferî ji bo serokwezîrîya Iraqê hîlbîjart û ihtîmal heye ko kurd û erebên şîî ji pîştî hewqas xirucîre Cewad Malikî qebûl bikin.

Serokkomarê Iraqê cardî de bibe Celal Talebani û herdu cîhgîrên wî ji de bibin Tarîq Haşîmî (şîî) û Adil Ebdulmehdî (şîî).

Serokê Parlamêntoya Iraqê ji de bibe erebê şîî Mihemed Meşedani û herdu cîhgîrên wî ji de bibin Xalid Atîyye (şîî) û Arîf Tayfur (kurd).

Siyasetmedarê kurd Mehmed Osman ji AP-ê re dibêje ti dijayetîya kurdan li hemberî Cewad Malikî nîne.

Adışirin Çırağov

Adışirin müəllimlə xeyli müddətdir ki, tanışlığım və Laçının müdafiəsində iştirakı barədə az-çox məlumatım vardı. Ancaq müəyyən səbəblər ucbatından bu barədə söhbətəşə bilmirdik. Bir neçə gün bundan əvvəl isə məclislərin birində təsadüfən görüşdük. O, mənə Laçının işğal olunması əfəsinə başına gələnləri, orada baş verən neqativ halları və o dövrün siyasi və hərbi rəhbərlərinin necə riyakarlıq etmələri barədə qısa olaraq danışdı. Onun danışmaları mənə bərk təsir etdiyi üçün belə qərara gəldik ki, ayrıca görüşək və mən onun danışmalarını qələmə alıb qəzetimizin növbəti nömrələrinin birində geniş şəkildə çap etdirim.

Adışirin Şükür oğlu Çırağov 1947-ci ildə Azərbaycanın gözəl gushələrindən biri olan, hal-hazırda isə düşmənin tapdağı altında inləyən Laçın rayonunun Çıraqlı kəndində kürd ailəsində anadan olmuşdur. Dağlar qoynunda böyümüş gənc Adışirin xüsusi istedadla malik olduğu üçün, 1-saylı Riyaziyyat Təmayüllü orta məktəbə qəbul olunur və oranı müvəffəqiyyətlə başa vurduqdan sonra sənədlərini indiki Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyasına (ADNA) verir və burada kimyaçı-texnoloq ixtisasına yiyələnir. Akademiyayı bitirdikdən sonra doğma rayonlarına qayıdıb, Çıraqlı və Kamallı kəndlərində pedaqoji fəaliyyətə başlayır. Bu sahədə çalışdığı üçün pedaqoji təhsil almağı qərara alır. Az keçmir, o, indiki Xankəndi şəhərinə gedərək, Pedaqoji İnstitutun Riyaziyyat fakültəsinə qəbul olunur. İkinci diplomu aldıqda artıq Çıraqlı kənd orta məktəbinin direktoru işləyirdi.

NƏTİCƏ ETİBARI İLƏ "UĞURSUZ DÖYÜŞ"

Ondan ilkin olaraq keçdiyi döyüş yolları barədə soruşduqda sualına belə bir ifadə ilə cavab verdi:

- Döyüş yollarım haqqında nə deyə bilərəm ki? Nəticə etibarı ilə uğursuz döyüşmüşük. Əvvəlcə "uğursuz döyüş" ifadəsini açıqlayım. Bu ifadənin nəinki mənə, ümumiyyətlə mənim döyüş yoldaşlarıma, olduğum Laçın Alayına və tanıdığım daha bir neçə alaya belə aidiyyəti yoxdur. Bu ifadə Qarabağ savaşında uduzmağına görə bütün Azərbaycana aiddir ki, burada ölkə vətəndaşı kimi mənim də payım var. 1991-ci ilin dekabrında Azərbaycanda yaranan ilk milli batalyonun ilk zabitlərindən biri kimi kapitan rütbəsində hərbi xidmətə başlamışam. Ancaq sonuncu rütbəm və Laçın Alayındakı ilk əmrim müəmmalı şəkildə yoxa çıxmışdı. Sonralar əmrim birbaşa Müdafiə Nazirliyi tərəfindən bərpa olundu.

Kiçik bir həsiy: ADNA-da o zamanlar hərbi kafedra olduğu üçün Adışirin müəllim leytenant rütbəsi ilə orantıdır. Sonralar hər 3-4 ildən bir hərbi toplantılarda iştirak etdikcə rütbəsi artır. Ən sonuncusu isə kapitan rütbəsi olur. Savaşa qatılan ilk günlərdən sona qədər əvvəlcə könüllü taborda, sonra Laçın alayında Kimya xidməti rəisi olmuşdur.

- Bəs necə olur ki, məktəb direktoru ola-ola Müdafiə Nazirliyi sizi hərbi xidmətə çağırır?

- Həmin vaxtlar Müdafiə Nazirliyi hələ formalaşmamışdı. Hələ Əfqanıstan müharibəsi dövründə mənə də səfərbərliyə alıb bir ay təlim keçirdilər ki, Əfqanıstana göndərsinlər. Ancaq təsadüf elə getirdi ki, Moskvadan gələn yeni əmrə mənə kimi hərbi ixtisaslı kadrları ora göndərməyi lazım bilmədilər. Qarabağ

Laçının işğalından 14 il keçir

müharibəsində isə artıq kənarda qala bilməyəcəyimi başa düşərək, çağırış əmri gəlməmiş ilk təkliflə hərbi xidmətə getdim.

- Laçının keçmiş müdafiəçisi kimi orada baş verən hadisələrin ermənilərin xeyrinə dəyişməsinin səbəbini nədə görürsünüz?

- Deyərdim ki, sonrakı hadisələrin gedişi göstərdi ki, bütün rayonların getməsi güclü bir ssenarinin pillə-pillə həyata keçməsilə bağlıdır. Bu ssenarinin müəllifi və həyata keçirənlər kimlərdir? Öz təxəyyülümə əsaslanaraq deyə bilərəm ki, ssenari müəllifi Moskva, baş rolların ifaçısı isə gözə görünməyən, bəlkə də "Qayıtdılar" fikri ilə yaşayan Azərbaycanın o

artıq döyüşkən deyil, Laçının özünün təbii şəraiti başqa yerlərə nisbətən üstün idi

Kambriqlin yanıma gələrək verdiyi əmrlərin xəyanət xarakterli olması ağıma da gəlmirdi.

- Ən təhlükəli bildiyiniz döyüşlər haqqında xatirələrinizi bizimlə bölüşərdinizmi?

- İlk döyüş xofumu Laçın əhalisi ilə birlikdə yaşamışam. Belə ki, düşmənin ağır texnikalarından və artilleriyasından atılan mərmirlərdən hər dəfə bir və ya bir neçə evin dağılması və bunun nəticəsində də günahsız insanların,

tapşırıq verdi. Ancaq bu tapşırıq haqlı olaraq kapitan Xıdırova baş leytenant Aslanovun şübhəsinə səbəb oldu.

Tapşırıq isə belə idi: -Mənim sizə deyəcəyim odur ki, sağ cinahdan sağa, sol cinahdan da sola heç bir atəş açılmasın. Çünki sizdən əlavə dəstələr də bu hücumda iştirak edir, bədən bir-birinizlə atışarsınız.

O, sözünü dedikdən sonra bizə uğur diləyərək görüşüb getdi.

Daha bir həsiy: Düzü mən əmrə müntəzir zabit kimi kombrigin bura gəlməsinə təəccüblənsəm də, onun bu əmrində xəyanət olması fikrimə gəlməzdi.

O, çıxıb getdikdən sonra biz şübhələndiyimizə əsasən üçümdə bir yere yığılaraq kiçik bir məsələtəşmə apardıq. Onların ikisinin mərkəz və sağ cinahı, mənim isə daha təhlükəli olan sol cinahı nəzarətdə saxlamaq qərarına gəldik. Düşmənin qaçıb kədəcəyi təqdirde gedəcəyi yol mənim nəzarətim altında olan cinaha yaxın idi. Əsgərləri döyüş cərgəsinə düzüb cinahlarda yerimizi tutduq və hərəkətə başladırıq. Kənd 100-150 metr qalmış əsgərlərimizdən Pünhan adlı biri ilə mən düşmənin arxamıza keçməyə cəhd göstərdiklərini gördük. Artıq mühasirəyə düşmək təhlükəsi qaçınılmaz idi. Əsgərlərimizə doğru gedib vəziyyəti onlara anladım, arxamıza keçənlərin arxasına bir qrup göndərməyə cəhd edərkən atışma başladı. Kənddəki artilleriya atəşə başlayana qədər atışıq, sonra mühasirəyə düşmək üçün cəld geri çəkilməyə məcbur olduğumuzu əvvəlcədən bildiyimizə görə, arxamıza keçən düşməni piyadaların arxasına kmiçməyə özümün başqa heç kimin xəbəri olmadığına görə imkan yox idi. Pünhan isə menden xeyli aralı düşmüşdü.

Bizi mühasirəyə almaq istəyən ermənilər arxadan atəşə tutulduqlarını görüb mənə doğru çöndülər və atəş açmağa başladılar. Mən isə onlarla atışma atışa kəndin arxasına, yəni kənddəkilərin qaça biləcəkləri əsas yolun üstünə gəlib çıxdım. Kənddə olan düşməni qüvvələri isə elə başa düşmüşdülər ki, kənd hər tərəfdən mühasirəyə alınıb. Odur ki, həmin qüvvələr tələm-tələsik kənddən çıxaraq qaçmağa üz qoydular. Artıq atışma da dayanmışdı. Mən isə gizləndiyim yerdən düşmənin necə özünü itirdiyini və bunun nəticəsində də bir PDM-1 piyada maşını və bir tankı yoldan aşırıqlarını açıq-aydın görürdüm. Onlar ancaq meyidlərlə yaralıları və canlı qüvvəni hərəkətdə olan texnika ilə götürüb Laçına doğru geri çəkildilər. Onların kənddən tam çıxmaları düz gecə saat ikiyə qədər çəkdi, mən isə Ayıbazarı kəndindəki hissəməzə səhərə yaxın çatdım. Düşməni qurulu kazarma-çadırları, içinin avadanlıqları, silah-sursat olan anbarları və hərbi hissənin mətbəx avadanlıq və texnikasını kənddə qoyub qaçmışdılar.

Sol cinahda olduğu kimi, sağ cinahdan da arxamıza keçmək istəyən düşməni qrupu kapitan S.Xıdırovun sayıqlığı nəticəsində özü ilə qarışmış və xətersiz geri qayıtmağa məcbur olmuşlar.

Döyüş yoldaşlarını təhlükədən qurtarmaq üçün öz həyatından keçərək düşmənlərin arxasına tək keçmişdiniz. Bu isə bir taborla beş günə tuta bilmədiyiniz güclü müdafiə olunan strateji əhəmiyyətli bir kənd düşmənlərdən azad etməyinizlə nəticələnmişdir. Bir tank, bir PDM və digər hərbi sursat əldə etməyiniz dəyərdim ki, təltif olunan bir çox qəhrəmanlarımızın uğurlu döyüşündən nəticə etibarı ilə uğurlu olmuşdur. Bəs, mükafatınız nə olmuşdur?

-Heç nə. Nə qədər ki, torpaqlarımız işğal altındadır, təmənnam da yoxdur. Bir ay bu hadisədən sonra yaralandım. II qrup əliləm.

Ancaq Qarabağ əlili təqaüdü alıram. Ürəyimcə olan mükafat Qarabağı, Laçını azad görməkdir

Rövşən VƏZİROĞLU

Ürəyimcə olan mükafat Qarabağı, Laçını azad görməkdir

zamankı elitasının 80 faizi olmuşdur. Erməni tərəfdən isə istəsələr də, istəməsələr də bu tam 100 faiz olmuşdur. Mən və mənim kimiləri isə istər zabit, istərsə də siravi döyüşçülər bu ssenaridən xəbərsiz epizodik rollarda oynayan aktyorlar olmuşuq. Qaldı ki, Laçın bəre-

döyüşən əsgərlərin həlak olması istər mülki, istərsə də hərbi şəxslər arasında bu xofu yasaıdı. Qaldı ki, şəxsən mənim təklifdə bu xofu yaşamağıma, bu baş vermişdir.

1992-ci ilin 22 sentyabr günüdür. Həmin gün hərbi hissə komandiri polkovnik Əzizəğa

Adışirin Çırağov
zabit yoldaşları
arasında

sində, odlu silahların o qədər də əhəmiyyət kəsb etmədən təbii müdafiə şəraiti olan Laçının əldən getməsi dəyərdim ki, həmin ssenarinin yarısının baş tutması demək idi. Dediym fikri onunla əsaslandırdım ki, Sultan bəyin erməni generalı Andranikin seçmə ordusunu məhz həmin təbii şəraitdən istifadə edərək darmadağın etmişdir.

RUS MAYORUNU ÖLDÜRƏN LAÇIN ƏHALİSİ

- Qarabağ hadisələrinin Moskva tərəfindən hazırlanmış bir ssenari olduğunu söyləyirsiniz. Bəs Azərbaycanda o zaman olmuş rus hərbi hissələri necə, onlardan erməni dəyirmanına su töküldülər?

-Əvvəlcə onu qeyd edim ki, Dağlıq Qarabağ ərazisi ilə Ermənistan ərazisi arasında hava xətti ilə ən kiçik məsafə dörd kilometrdir, bu da Laçın şəhərinin üzərindən keçir. Milli Ordu tam formalaşana qədər Laçında təşkil edilmiş özünü müdafiə qrupları Laçını nəinki qoruyurdular, hətta həm Gorus, həm də Dağlıq Qarabağ ermənilərini vahimə içərisində saxlayırdılar. SSRİ hələ tam dağılmamışdan bir az əvvəl hər iki tərəfdə olan rus hərbi birləşmələri dediyimiz ssenarini həyata keçirmək üçün Gorusdan Laçın dəhlizi ilə Dağlıq Qarabağa gətirilən ağır texnikanın qarşısını Laçın əhalisi Poçt deyilən hissədə kəsərək, kalonun komandiri olan bir rus mayorunu daş-dəyənək ilə qətlə yetirirlər. Əhalidən bir neçə nəfər, xüsusilə bir qadın yaralansa da, kalonu geri qaytarmağa məcbur edirlər. Halbuki həmin əvəfdə Gəncədən hərəkətə başlayan rus ordusu ağır texnikalarının böyük hissəsini Azərbaycanın mərkəzi ilə birbaşa o vaxtkı Stepanakert (indiki Xankəndi) şəhərinə aparmışdılar. Kalonun keçdiyi rayonların minlərlə sakini bunun qarşısını kəsməyə çalışsalar da, heç bir nəticə əldə olunmur və kalon nəzərdə tutulmuş ünvana çatdırılır. Bu müqayisə ilə dediyim odur ki, Laçın əhalisi heç də başqa yerin əhalisindən

Qənizadə İkinci Tixik kəndini tutmaq barədə əmr vermişdi. Biz taborla demək olar ki, açıq döyüşlə yox, partizan sayaqı yarımməşə şəraitində olan həmin kəndə düz 4-5 gün minalanmış sahə ilə hücum edirdik. Ancaq ermənilər həmin kənddə güclü hərbi texnika yerləşdirdiyindən və güclü müdafiə təşkil etdiklərindən oranı tutmaq mümkün deyildi. Strateji əhəmiyyətli bu kənd işğal olunmuş Laçın rayonunun 45-50 faizinə nəzarət edirdi. Kənddəki düşməni qüvvələri Milli ordunun şəhərə giro biləcəyi iki, əsas yoldan birini- Şimali-qərb yolunu müdafiə edirdi. Əgər biz bu kəndi tuta bilseydik, şəhərə giriş təmin olunardı. Təbii ki, bu cür mövqedə yerləşmiş kənd ermənilər güclü texnikalarını yığmalı idilər, bunu da etmişdilər. Hər dəfə kəndə hücum edərək, düşmənin canlı qüvvəsini tələfata uğratsaq da, kəndi tuta bilmirdik. Bunun da bir səbəbi qeyd etdiyim kimi güclü müdafiə idisə, digər səbəb də briqada tərəfindən hücumlarımızın artilleriya hazırlığından, zirehli texnikadan, keşfiyyat məlumatlarından və digər zəruri məlumatlardan istifadə etməyərək, bir taboru "Qurbanlıq" kimi ora göndərmələri idi.

-Və, komandanlıq da bunu bilə-bilə belə bir qüvvə ilə sizə döyüşmək əmri verirdi?

-Bəli! Ancaq aydın məsələdir ki, hücumlarımız zamanı düşmənin canlı qüvvəsinə ciddi ziyan vursaq da, özümüz də itkilər verirdik. Elə əvvəlki gün bir neçə əsgərlə tabor komandiri kapitan Qalib Camal oğlu Həsənov ağır yaralanmışdılar. Həmin yaralıları Zerti kəndindən olan Şahgəldiyev soyadlı bir döyüşçü digər əsgər yoldaşları ilə birlikdə göstərişimə əsasən düşmənin zirehli texnikalarının mühasirəsindən çıxarmaqla xilas etdilər. Qeyd etdiyim həmin tarixdə yenə üç zabitlə- kapitan Sabir Xıdırov, baş leytenant İldırım Aslanov və mənim iştirakımla həmin kəndə hücumla keçdik. Yarımsürünmə gedişi ilə minalanmış sahəyə yenidən çatmışdıq ki, məşənin içərisində briqada komandiri polkovnik Əzizəğa Qənizadə ilk dəfə bura gələrək bizi kənara çağırıb xüsusi

HƏSRƏTİNİ ÇƏKDİYİM İLLƏR

bələri, Rəhim Qazinin dostları, həmyerliləri iştirak edirdi. Məclisi Akademik Mirəli Qaşqay aparırdı. Çoxlu çıxışlar oldu. Məmməd Araz hələ o vaxt Məmməd İbrahim idi, gözəl şerlər söylədi.

Rəhim Qazi kürd tələbələrle yallı gəndə mən də yallıya qoşuldum. Mənim yallını yaxşı oynamağım Şamil müəllimin xoşuna gəlmişdi. Ondan sonra biz dost olduq. Uzun illər məktublaşdıq. Mən Şamil müəllimlə məktublaşanda onun mənə yazdığı məktubları son illərə kimi saxlayırdım. 2003-cü ildə ona bildirəndə O, həmin məktubları mənəndən aldı ki, lazımı olar. Bir dəfə mən onu yuxuda gördüm. Şamil müəllim şər qüvvələr tərəfindən tutulmuşdur. Ona təsəlli üçün şeir yazdım.

O, aşağıdakı cavabı yazmışdır. Mənim yazdığımı Şamil müəllim sonralar kitabına salmışdı. Onun mənə yazdığı şeiri isə mən öz kitabımda vermişdim. Şamil müəllim belə yazmışdı.

Sevimli Qardaşım Əziz Nəriman

Sənin məktubunu aldığım zaman, Qəlbim əhsən dedi, etibarına. Qoy zirvə calansın dağ vuqarına! Koroğlu nəslidir bizim kökümüz, Çox ağır olsa da dərd-qəm yükümüz, Hələlik qaldırıb götürmək gerek, Sonra onu atıb itirmək gerek.

Mən səndən dağlarca olmuşam razı, İnən, oxumuşam qəlbini çoxdan. Xalq üçün döyünür ürəyində qan, Yaşa, min il yaşa, elə gerek ol, Çək el təsibini, təmiz ürək ol.

Dərd-qəmsiz yaşasın qohum-qardaşın, Zirvədən zirvəyə ucalsın başın. Şöhrətin ucalsın ulduza, aya, Şamildən salam de elə-obaya.

Sağ ol, qan qardaşım, öziz Nəriman, Sən mənim dərdimə yanan olmusan. Xalqın adı gəlsə həmişə, hər an, Qartal tək qayaya qonan olmusan.

Şir həmişə şirdir, dağda, aranda, Yolunu azmadın heç vaxt toranda. Qışın şaxtasında, qarda, boranda, Nə üşüyüb, nə də donan olmusan.

Nifrət eyləmişən dərdə yanmaza, Lənət yağdırmısan hər utanmaza. Baxıb tüpürmüşən eli qanmaza, Hər çağ el dərdini qanan olmusan.

Şamili iftira oda salanda, İstəmişən ona qıyasan can da. Nə qorxub gözüünü qıymısan onda, Nə də mərd adını danan olmusan.

Xainlər cəhd edib çıxdı dəridən, Xalqı sevməyənlər bağrıqan olsun. Tapıldı kələklə böhtan yeridən, Ümüdəm qənime haqq-divan olsun.

Qartal balası var şükür, yuvada, Sabah pərvazlanıb uçar havada. Bizim başı uca eldə, obada, Qoy hamı çalışıb Nəriman olsun.

Şamil xalqa canı qırıbdır qəti, Düşməni kola girib tapdı fürsəti. Heç nə istəmirəm elin rəğbəti, Şamilin dərdinə bir dərman olsun.

28.06.1979

Əziz dostum Şamil Dəlidağ
haqqında indiki düşüncələrim.

Anadan olduğum günü getdin sən, Şamil, bu ömrümdə bir fəlakətdir. Artıq ad günümü keçirməyəm mən, Səni sevdiiyimdən, o haqiqətdir.

Gəlir göz önümə Kəlbəcərdəki, Ceyran bulağından içdiyimiz gün. İstisuyun üstü yaşıl yerdəki, Ordan Dəlidağa keçdiyimiz gün.

Qoçdaşın yalından qoç heykəlləri, Gətirdin muzeyə, yaratdın nələr. Alın təri tökdün illərdən bəri, Gördü zəhmətini bütün bölgələr.

Xalqın şairiydin, xalq sevdi səni, Fəqət qısqaneçliqlə baxdılar sənə. Ürəkdən seviridin ana vətəni, Əbədi sevecək xalq səni yenə.

Xalq Şairi olmaq heç çətin deyil, Xalqının şairi olmaq çətindir. Sənsə ikincisən, arxayın ol, bil, Belə saxlayanın saf qeyrətidir.

Muzeyin bir yana, zəngin kitablar, Qaldı erməniyə, alçaq millətə. Bilirdim ürəyin ona az tablalar, Xain sahib oldu olan sərvətə.

Dostum, yat arxayın, fanidir dünya, Gədalər qabaqda, kişilər sonda. Kimə uzun, kimə anidir dünya, Doğrucuq doğulsa, düzələr onda.

Nəriman Əyyub

Bəwar Bəriyə
Teyfūr

Dunya weha kêra pəwîstbû, Xweda?

Bira jî birêra dibe qetlikar,
Dunya weha kê ra pəwîstbû Xweda?
Ser serê mirovan tim agir dîyar,
Dunya weha kê ra pəwîste, Xweda?

Te cîhan xuliqand pêşkêş kir me ra
Mirov tew birane te got ji hevra,
Lê çima dike xwîn terê behra?
Dunya bi xwîn kê ra pəwîstbû, Xweda?

Bi morek têrêrîst qest qerez pir dem,
Bê gune tèn kuştin mirov pêş alem,
Mirov dikin kole mirovan bê xem,
Dunya weha kê ra pəwîste, Xweda?

Gelek hê hewcene jib o tîke nan
Lê hinek bi hebûn dijîn şadîman,
Gelo dunya meda heye çend cîhan?
Dunya weha kê ra pəwîste, Xweda?

Jîyana bê dada mirov peritî,
Cîvak tèn guhestin tim bi sosretî,
Di emelanda kê nabin şaşîfî,
Dunya weha kêra pəwîste, Xweda?

Tim nezan û xizan hukm dîkin dunê,
Îsanê bê gune tène kuştinê,
Ji min ra jî mirin hatê xwendinê,
Dunya qirêj kê ra pəwîste, Xweda?

Çima bê dem, bê gune qut dibin jîn,
Çima bê wede tèn kirin nalîn, şîn.
Çima dunya meda kê nabin xaîn,
Dunya weha kê ra pəwîste, Xweda?

Li emelanda zef pirin noqsan,
Şantaja, buxtana dibîzin îsan,
Rastî nayê gotin lal dibin ziman,
Dunya bi tirs kê ra pəwîstbû, Xweda?

Barî te ra dike lavaya hercar,
Bila dunya meda tunebin qetlikar,
Dergê xêrê veke tu ber mirovan,
Rehmê tera hertim Bêware guman,
Dunya weha kê ra pəwîste, Xwed?

2002.

Samir Mübariz oğlu Babayev 1995 -ci ildə Bərdə şəhərində dünyaya göz açıb, ailəsi 1996-cı ildə Abşeron rayonunun Masazır kəndinə köçür. Ailəsinin hər vaxt Laçın haqqında dərdli-dərdli danışmaları, babası, el ağsaqqalı Əmirxan kişinin gözəl Laçın dair sohbəti ona onların Laçından olmalarını öyrədir. 2002-ci ildə məktəbə gedən Samir dərslər əlaçısıdır. O, Laçının işğalı ilə bağlı müsabiqədə birinci yeri əldə etmişdir.

Birinci Samir

Bir xəbər eşitdim, bu gün anandan,
Sənə can deyəndən, canı yanandan.

Məktəbdə, təhsildə Samir birinci,
Babayev nəslindən, o da birinci.

Çox sevindim, bu xəbərə oldum şad,
Şagird elm alarsa, sevinər ustad.

Elm qaranlığı, gündüz ağ edər,
Elm boz çölləri, bağça-bağ edər.

Qolunun gücüylə, sən beş adama,
Elminin gücüylə, min -min insana,

Qaliblər- qalibi, olarsan yəqin,
Unutma sözlərin, olgünən əmin.

Saçın dara, sığal da çək, telinə,
Elmli ol, xidmət elə elinə.

Ramiz Qərib

Jîyana kurdên koçber

Her teyr bi refê xwe da xwaşê!

Jîyana kurdan dikir. Kurda nikaribûn jîyanek normal û steqîrî bîdomîn. Di hin komaran da şer çêbûn. Di navbera Azerbaycan û Ermenîstanêda şerekî neheq dest pê kir. Ermenîstanê 20 % aqara Azerbaycanê dagir kir. Şer tu wexta rewşa gela û mirova baş nake timê kûştin, mirin, koçberî, belengazî û dijiwarîyên herî giran tîne.

Vî şerîda derba herî mezin li kurda ket. Kurd li cî û warê xwe kal û bava hatin şehidandin. Belê dewleta şêwre ji despêkê rojê qenc boy gelê kurd nekîr xêncî xirabîyê, ji dema sovêtê kurdara tu tiştê qenc nema. Kurd carekê din koçberîya bê rûmetra rû bi rû man (kurdê sovêtê çar cara hatine nefikirin)

Kurdê Ermenîstanê belayê deverên cihanê bûn; dewletên Awropa, Avstraliya, Amêrikayê, Kanadayê, yê zêdetir berê xwe dane Rûsiyayê, Azerbaycanê, Kazakistanê, Gîrgezîstanê. Paş wexta boy şerê Qerebaxê kurd nekevîne nav şêr boy zarokên xwe biparêzin, dubare ji Azerbaycanê barkirine Rûsia Fêdêral usaji gele koçberên kurda ji Ermenîstanê bar kirin çune Krasnodarê. Piraniya wan di gundan da cî war bûne, ewirîne. Bi malhebûn û heywanetîyêra mijûl dibin.

Di gorî hejmara bineliyên Rûsiyayê îro RF heya 50 hezar kurd diji. Di herêma Korênovskê li gundê Platnîrovskêda heya 200 malbetê kurd cî war bûye. Pey hilweşandina tifaqa sovêtê li Azerbaycanê, Ermenîstanê li Kazakistanê, ji Kirxizistanê û ji hin deverên din kurda koçî li vir kirine. Hemû derfetên ku li vî gundî da hene kurd li jê pêk tînin. Kurdê Platnîrovskê bi ruh û ramanên

xweva bi welatê xwera ê dîrokî bi Kurdistanêra girêdayîne. Pirrê wan welatparêzin. Li vî gundî çend şervanê kurd tevî milîtanê niştîmanê bûne. Hêvî û bawerîya li ber welat hemû kurdên vê herêmê kirîye yek, xwe parçeke Kurdistanê dihesbîn.

Li vî gundîda mirovên têgehîştî û welatparêz pirin; Sebrîyê Kemêl rûsipî, kurdê Qirkizistanê, Teyfûrê Evdille mele, zanyarê olî, pîspor kurdê Ermenîstanê, Ismailê Üsiv rewşenbîr înjîner Ermenîstan, Letîfê Memmed rojnemavan, dîrokna ji Ermenîstanê, Taharê Newroz rewşenbîr, Rafîkê Mehmed wellatparêz, ev mirovên ji bo gelê xwe xerib hertim dibin teyaxa menewî. Kurdên gundê Platnîrovskê ji wek hemû kurdên cihanê hîvîdarê serxwebûna niştîmana pîr Pîrozî. Zûtîrekê ev bextewerî wê bibe nesîbê hemû kurdên bi şeref ên ku gelê xwera û welatê xwerane. Ev kurdên koçber bûyerên ku welatê kal bavên meda li diji gelê me ê torin û maqûl diqewime ji bo vê dewleta dagirker bi hîdet şermezar dîkin. Lê îro hine mrovê dexes, mixenet, duru ciye neheq xrawîyê dikine nava gel. Ew nabinin wekî Kurdistan îdî rîzgar buye, gelê kurd wê wana derxe rû û şermezarke. Bila bimirin fitnekar, qerezkâr yên ku hemberî gelê meyî evraye. Belê kurdên koçber pêşeroja xwe Kurdistanêra girêdane.

Her teyr bi refê xweva difire. Kurd li xerîbistanê tu kesîra ne pêwîstin.

Üsivê Teyfûr

KÜRD XALQININ TARİXİNDEN SƏHİFƏLƏR

ŞƏDDADİLƏR

Əsası 951-ci ildə Məhəmməd Şəddad ben Kürdü tərəfindən qoyulmuş Şəddadilər sülaləsi 971-ci ildə Salarilər dövlətini süquta uğradıb Gəncədə hakimiyyəti ələ aldılar və Zaqafqaziyanın böyük bir hissəsində Şəddadi kürd dövlətini yaratdılar. 117 il hakimiyyətdə qalan Şəddadilər Arranı, Naxçıvanı, Sünniki, Qafanı və başqa əraziləri idarə etmiş, Dvini tutmuş, Ermənistanı üç min dinar vergi qoymuşdular.

Mütərəqqi fikrli Şəddadi hökmdarları böyük quruculuq işləri aparır, mədəniyyətin inkişafına qayğı göstərirdilər. 1 Fəzl 1027-ci ildə Araz üzərində möhtəşəm Xudafərin körpüsünü tikdirmişdi. Əbdülfəttah Musanın dövründə Gəncəyə gələn Qətran Təbrizi yazmışdır: "Gəncə cənnət bağçasına dönmüşdür". "Qobusname"nin müəllifi Keykavus 18 il hakim olmuş Şəddadi hökmdarı Əbuləsvar Şavuru belə mədh edirdi: "Əbuləsvar böyük şah idi, dediyini eləyən, müdrik, ədalətli, ləyaqətli, şücaətli, fərsəti, dini sevən, uzaqqörən idi". Şavur saraylar, mədrəsələr, karvansaralar, hamamlar tikirdi, məşhur Gəncə qapılarını düzəltirdi.

1088-ci ildə Səlcuq yürüşü Şəddadilər dövlətini süquta uğradı. Gəncəli kürdlər, rəcə dəyərlər, qeybə çekildilər (Bax: K. E. Bosvort. "Musulmanskie dinastii", M. 1971)

SƏLAHƏDDİN ƏYYUBİ

Kürd maarifçi şe'ri ondan böyük sima tanıdır. Bə'zi klassiklər Səlahəddini öz xalqına xidmət etməkdə, imkanı ola-ola birləşmiş Kürdüstan dövləti yaratmaqda günahlandırır, bə'ziləri isə kürdlərin və Kürdüstanın tənezzülünün onun həyatdan getməsindən sonra başladığını bildirirlər.

Kürd şairlərinin münasibəti öz yerində, Səlahəddin Əyyubi dövründə şərqin ən qüdrətli sərkərdəsi və "mübahisəsiz ən böyük hökmdarı" kimi vəsf olunmuş, "müsəlman dünyasının xilaskarı" titulu ilə əbədi olaraq mənimsəmişdir.

Xidməti budur ki, Misir hakimi olarkən müsəlmanların böyük hissəsini bir bayraq altında birləşdirib "şir ürkli Riçardı geri oturdaraq

II xaq yürüşünün qarşısını almışdır. Bir sözlə, xaçpərestlərin özlərinin yazdığı kimi İslamı xilas etmiş, müsəlman dünyasını sərbəzlərin tapdığından qorumuşdur.

Bir sıra tədqiqatçıların qənaətinə görə Səlahəddinin babası Şadi o zaman Ermənistan Dvini (Zəngəzur-Ş.h.) ətrafında məskunlaşmış Rəvvadi kürd tayfasından çıxmışdır.

Səlahəddin Əyyubi tarixdə möhtəşəm iz qoyan Əyyubilər sülaləsinin yaradıcısıdır.

(Bax: L. A. Semyonova. "Salax addin i mamluki v Egipte". Moskva, 1966.

ZEYNALABDİN MARAĞAYI

Akademik İ. A. Orbeli yazır: "Kürd xalqı tarixən öz oğullarını iranlı, türk, ərəb, erməni adı altında itirmişdir ki, onlar məşhur şair, müğənni və sərkərdə kimi başqa xalqların tarixini zintələndirmişlər". İranlı adı altında itirilmiş kürd oğullarından biri də məşhur "İbrahim bəyin səyahətnaməsi" adlı romanın müəllifi, ötən əsrdə yaşamış Zeynalabdin Marağayidir.

Əsər fars dilində yazılmışdır. İran ədəbiyyatşünaslarının fars nəsrinin görkəmli nümunəsi hesab etdiyi romanı Azərbaycan alimləri Azərbaycan bədii nəsr tarixində roman janrının ilk nümunəsi sayırlar.

Zeynalabdin Marağayi 1837-ci ildə Marağada varlı-hallı tacir ailəsində doğulmuşdur. "Səyahətnamə"nin üçüncü cildinin başlanğıcında özü haqqında yazır: "Əlqərəz, başdan ayağa günahkar olan bu müəllif Zeynalabdin ibn Məşədi Əli ibn-Hacı Rəsul ibn-Hacı Abdulla, ibn-Həmzə xan Savucbulaq (İran Kürdüstanında şəhər. Hazırkı adı Mahabaddir -Ş.h.) kürdlərindən və həmin mahalın xanlarından idi. Dinləri sünni olub, şafei məzhəbindən idilər".

"Səyahətnamə" kürd təfəkkürünün fars dilində meydana çıxmış məhsuludur.

HEYRAN XANIM

Əsasən Azərbaycan dilində yazıb yaratmış Heyran xanım özü haqqında deyir:

Soruşsan nəsəbini bu yazıq Heyranın,

Bir Əli xadimidir, cümlə-cahanə bildir. Naxçıvan şəhərinin ətrafına çatsa nəsəbi, Əslinə varsan əgər, tayfası dünbülüdür.

1574-cü ildə qələmə alınmış "Şərəfnamə" əsərinin müəllifi Şərəf xan Bidlisinin və bir sıra başqa müəlliflərin yazdığı kimi dünbülülər kürd tayfası olub Cənubi Azərbaycanda Xoy və Səkmənabad tərəflərində yaşamışdır. Səfəvilər zamanında, habelə Nadir şahdan sonra Dübülü tayfasına mənsub olan adamlar Xoy və onun ətrafında hakimlik etmişlər. Təbrizin bəylərbəyi Kərim xan Zənd də bu tayfadan olmuşdur. O, vəfat etdikdən sonra, Qacarların hakimiyyətinin ilk dövründə Azərbaycanda dünbülülərdən bir neçə xan hakim idi.

Heyran xanımın özünün yazdığına görə o, Naxçıvanda, kübar ailəsində doğulmuş və orada da tərbiyə almışdır. İran-rus müharibələrinin ilk illərində ailəsi ilə birlikdə Cənubi Azərbaycana köçürülmüşdür.

Heyran xanım 80 il yaşayıb. (bax: heyran xanım. Seçilmiş əsərləri. Az. Döv. nəşriyyatı, 1961)

"QAFQAZIN HOMERİ"

Aşıq Alının babası Haqverdi Dərələyəz mahalının Milli dərəsindəki Gilan kəndindən qohum-əqrabası ilə birlikdə Göyçə mahalının Qızılvang kəndinə köçmüşdür. Haqverdinin əmisi uşaqlarından Kəlbəcərin indiki Milli kəndinə gəlib, oranı özünə məskən seçənlər də olmuşdur.

Aşıq Alı 1801-ci ildə Göyçə mahalının Qızılvang kəndində Mirzə kişinin yoxsul ailəsində dünyaya göz açıb, 1911-ci ildə həmin kənddə vəfat edib.

Qüdrətli sənətkarın aşağıdakı tənisi birinci və sonuncu dəfə 1977-ci ildə dərc edilib.

Dövrün səməndini ruzi əlindən,
Əbədi nə fateh, nə danə mindi.
Arif əhsən aldı aqıl əlindən,
Hər anda tənə söz nadana mindi.

Əbəcər həmdəm oldu kürd marama,
Ələci cəng idi, kürd, dəm arama.
İbtida irsimdən kürdəm, arama
Danmadım bu irsi, nə danam indi.

Mahaldan feyziyab dolanan Alı,
Elin xəzinəsinə dola nan, Alı,
Ara bu mənəni dolan, an, Alı.
Nadan xəyalında nadanam indi.

Ustad Alı, Şıx Adı, Təbib Alı, Dədə Alı, Təcnis Alı titullarını qazanan, ömrünün son illərində dünya işığına həsrət qalan aşıq səyyahlar "Qafqazın homeri" adlandırılmışdılar.

SOLTAN BƏY

Soltan bəy çar imperatorluğu tərəfindən bəylik verilmiş məşhur bir nəslin nümayəndəsidir. Laçının Kürdhacı kəndində doğulub. XVI əsrdə İran şahının əmri ilə İrandan Qarabağ yaylasına köçürülmüş 24 kürd tayfasından biri olan Hacısamli tayfasındandır. Təsədüfi deyildir ki, ona Hacısamli Soltan bəy deyiblər.

Atası Paşa bəy qabaqcıl fikrli adam olduğundan övladlarının təlim-tərbiyəsinə xüsusi fikir vermişdir. Oğullarından Aslan bəy Qori gimnaziyasını, Xosrov bəy Odessa İmperiya Universitetini bitirmişdir. Xosrov bəy ADR zamanı Qarabağın general-qubernatoru olmuşdur. Soltan bəy isə beş dil bilməmişdir.

Soltan bəy 1918-ci ildə Andranik Uzunya-nın Laçından Şuşaya adlamaq istəyən böyük silahlı dəstəsini məhv etməklə adını tarixdə əbədləşdirmişdir.

İVANE VƏ ZƏKƏRİYƏ (ZAXARƏ) QARDAŞLARI

İvane və Zəkəriyə qardaşları çariça Tamaranın baş sərkərdələri, vuran əli olmuşdur. Onların bacısı Xorişah 1215-1261-ci illərdə Arsax-Xaçın Alban knyazlığına başçılıq edən knyazlar knyazı Həsən Cəlalın anasıdır. ("Elm və həyat" j. N 9. 1989-cu il)

XII əsrin sonu, XIII əsrin əvvəllərində İvane və Zəkəriyənin mənsub olduğu Mxarqrdzeli nəslü Gürcüstan dövlətinə müstəsna xidmət göstərüb. Akademik Şota Ambakoviç Mesxiya "XII əsrdə gürcüstanda daxili siyasi vəziyyət və dövlət quruculuğu" kitabında yazır ki, Mxarqrdzeli xalis gürcü qəbiləsi olsa da onlar kürd tayfalarının birindən ayrılıb, XI əsrdə Zaqafqaziya köçmüşlər. Akademik daha sonra yazır: "Böyük gürcü tarixçisi İvane Cavaxişvili deyir ki, Mxarqrdzelilər mənşəcə kürddür və bu barədə mübahisə etmək mənəsizdir".

XVI ƏSRDƏ KÜRDÜSTAN VƏ KÜRD XALQININ VƏZİYYƏTİ KÜRD XALQI VƏ KÜRDÜSTAN

(Əvvəli 05(30) sayımızda)

K.Marks I Şah İsmayıl Səfəvinin istilacı bir hökmdar olduğunu qeyd edərək yazır: "14 illik hakimiyyəti dövründə o, 14 əyaləti fəth etmişdir" (1, 206). Səfəvi şahları tərəfindən həyata keçirilən bu siyasət XVI əsrin axırına qədər davam etdi. İskəndər Münşi yazır ki: "II Şah İsmayıl hər bir tayfa əmirinə müəyyən bir mahal bəxş edirdi. O cümlədən Ələşkərd vilayətini də Sulaq Hüseyn Təkəluya verdi və onu Kürdüstanə göndərdi" (47, 212). Bu meyl I Şah İsmayıl daha çox olmuşdur. Buna görə də Şah İsmayıl öz hakimiyyətinin ilk vaxtlarından Kürdüstanı silah gücü ilə istila etməyə başladı. Bidlisi göstərir ki: "O, Diyarbəkir, Mosul və Səncər vilayətlərini işğal etdi. Cəzirə vilayətini istila etmək üçün qoşun göndərdi" (76, 124).

Beləliklə, özünü şiələrin yeganə müdafiəçisi hesab edən I Şah İsmayıl Osmanlı sultanlarına qarşı mübarizə etmək üçün Kürdüstan torpaqlarını zorla ələ keçirmək və bu yerləri guya yağılardan təmizləmək məqsədini irəli sürdü.

Rəşid Yəsəminin fikrinə görə şahın Kürdüstandakı bu işğalları kürd xalqı arasında hökm sürən tayfa quruluşuna son qoymaq məqsədini güdmüşdür (69, 203). Əslində isə I Şah İsmayıl Səfəvi dövrün digər şah və sultanları kimi öz hakimiyyətini qorumaq üçün işğalçılıq siyasəti aparırdı.

Digər tərəfdən də istər Səfəvilər dövləti və istərsə də Osmanlı sultanları kürdlər arasındakı tayfa quruluşunu ləğv etmək deyil, kürd ərazisini öz zadəganlarına verməklə kürd xalqını yox etmək siyasəti aparırdılar. Elə buna görə də hər iki istilacı dövlət kürd xalqının ciddi müqavimətinə rast gəlirdi.

Beləliklə, XVI əsrin əvvəllərindən etibarən kürdlər əleyhinə davam edən siyasət Səfəvilər dövlətinə müsbət nəticə vermədi. Bu vəziyyətdən istifadə edən Osmanlı sultanları isə işin əvvəlində hiyləgər siyasət apararaq özünü kürd xalqının hamisi, eyni zamanda sunni məzhəbinin yeganə tərəfdarı kimi göstərdi. Bundan sonra Kürdüstan hər iki dövlətin müharibə meydanı və dini rəqəbat mərkəzi oldu. Ümumiyyətlə, I Şah İsmayıl Səfəvinin kürdlərə münasibəti son dərəcə mənfi olmuşdur.

Çaldıran müharibəsindən (1514) sonra Kürdüstanın cənub-şərq hissəsi Səfəvilər, qərb hissəsi isə Osmanlı dövlətinin əlində qaldı (30, 10). Şah İsmayıl Ərdəlan əyalətini kürd əmirliklərindən toplanan vergi üçün mərkəz edərək, ona "Ərdəlan" xəzinəsi adı verdi. Şah kürdlərdən ibarət ayrıca ordu təşkil edib onu Kürdüstan ordusu adlandırdı. Ən ağır vuruşmalarda Kürdüstan ordusu iştirak etməli idi. Həsən Rumlunun yazdığına görə Səfəvilər hakimiyyətinə qarşı üsyan edən Ağa Məhəmməd Ru-

SƏFƏVİLƏRİN KÜRD XALQINA MÜNASİBƏTİ

zəfsunu məğlub etmək üçün göndərilmiş (59, 173) Kürdüstan ordusu qələbə ilə geri qayıtmışdır.

Beləliklə, I Şah İsmayıl Səfəvi müxtəlif feodallıqları vahid mərkəzə tabe etməklə, ölkəni siyasi cəhətcə birləşdirmək və mərkəzləşmiş dövlət yaratmaq üçün rüşeym qoydu. Bu isə öz dövrü üçün irəliyə doğru bir addım idi. Lakin onun öz ölkəsi xaricində, o cümlədən İraq-Ərəb, Ermənistan, Gürcüstan və xüsusilə Kürdüstan ərazisində uzun zaman davam edən müharibələri və bu ölkə xalqlarının Qızılbaşlar tərəfindən qarət edilməsi I Şah İsmayıl dövlətinin ən mənfi cəhətini təşkil edirdi. Bu siyasət onun ölümündən sonra varisləri tərəfindən də davam etdirildi.

I Şah İsmayıl Səfəvinin kiçik yaşlarından əldə etdiyi bir sıra böyük müvəffəqiyyət onda ən qüvvətli və qeyri-məhdud bir imperiya yaratmaq arzusu meydana gətirdi. Bu məqsədlə də o özü üçün yeganə qüvvə hesab ediyi şiə məzhəbinə daha çox arxalanırdı. Məhz buna görə də o, hakimiyyətinin ilk çağlarında (1504-cü il) dinə "itaətsizlik" üstündə Təbriz şəhərində hədsiz dərəcədə adam edam etdirmişdi.

I Şah İsmayıl Səfəvidə o qədər qürur var idi ki, o, 200 min nəfərdən ibarət olan Osmanlı ordusu qarşısına tam hazırlıqsız və sayca az olan ordu ilə çıxdı və nəticədə məğlub oldu. Osmanlı ordusu Təbriz şəhərini tərk etdikdən sonra isə şah Təbrizə gələrək, guya osmanlılara müqavimət göstərmədikləri üçün əhaliyə divan tutdu (113, 181).

Beləliklə, I Şah İsmayıl öz siyasətində Kürdüstan haqqında müəyyən səhvlərə yol verdi və nəticədə kürd tayfa başçıları osmanlılarla birləşdi və Səfəvilər əleyhinə olan təbliğat gücləndi. Şahın kürd tayfa başçıları haqqındakı mənfi siyasəti onları sultan sarayına yaxınlaşdırmışdı. Bununla da Kürdüstanda uzun sürən müharibənin əsası qoyuldu (76, 416).

Beləliklə, hər iki dövlət öz mənafe-ləri xatirinə kürd tayfalarını bir-birinə qarşı qoydular. Bu siyasət I Şah İsmayılın varisi I Şah Təhmasib dövründə (1523-24-1576) daha kəskin surətdə davam etdi. Məhz buna görə də onun hakimiyyətinin ilk vaxtlarında istər ölkə daxilində, istərsə də xaricdə Səfəvilər əleyhinə bir sıra üsyanlar baş verdi. Həmin dövrdə Kəlhur kürd tayfasına başçılıq edən Əmir Zülfüqar Luristan ətrafında yaşayan kürd döyüşçülərinin köməyi ilə Bağdad qalasını aldı və müstəqil kürd hökuməti təşkil etdi (83,

10-12). Lakin 1529-cu ildə I Şah Təhmasib tərəfindən məğlub oldu.

Mənbələrdəki məlumata görə həmin ildə Təbrizin bəylərbəyi Ölmə Təkəlu 7 min nəfər atlı qoşunla I Şah Təhmasib əleyhinə üsyan qaldıraraq, Təbrizdə olan şah xəzinəsini ələ keçirdi və varlıqların əmlakını müsadirə etdi. Lakin çox çəkmədən şah qoşunları tərəfindən məğlub olduğu üçün Van əyalətinə qaçdı və Sultan Qaziyə tabe olduğunu bildirdi (83, 12 - 18; 76, 418). Bu kimi hadisələr Osmanlı-İran münasibətlərini daha da gərginləşdirdi, məhz elə buna görə də təkcə I Şah Təhmasibin hakimiyyəti dövründə Osmanlı hökuməti dörd dəfə Azərbaycan üzərinə hücum etmişdir. İstər müharibə, istərsə də müvəqqəti fasilə dövründə kürd, erməni və gürcü xalqları bu iki istilacı dövlətlər tərəfindən qarət edilmiş və həmin ölkələr müharibə meydanı olmuşdu.

1532-1534-cü illərdə Sultan Süleyman Qazinin Azərbaycan üzərinə birinci və ikinci hücumu zamanı düşmən qoşununu təqib edən Qızılbaşlar Kürdüstanə daxil oldular. Mənbələrdəki məlumata görə hər iki ordu arasında vuruşma Ərciş vilayətində başlandı. Həsən Rumlu qeyd edir ki: "Bu vuruşmada Sənan paşa öldürüldü, Ərciş qalası Qızılbaşlar tərəfindən alındı və Əhməd Sultan Sufi oğluna tapşırıldı" (59, 260; 47, 69).

I Şah Təhmasib 1533-cü ildə beş min dörd yüz nəfərlik qoşunla Kürdüstanə daxil olmasını, Ədləvaz ilə Ərciş əmirliklərini işğal etməsini, öz əsərində qeyd etmişdir (83, 34-39). Həmin dövrdə Kürdüstan vilayəti bir-birinin ardınca qarət edildi.

Bidlisinin yazdığına görə 1534-cü ildə I Şah Təhmasibin göstərişi ilə Əxlat, Muş və bir sıra digər kürd vilayətləri Bədir xan Ustaclu tərəfindən qarət edilmişdir (76, 442). Lakin şah qoşunları kürd xalqının şiddətli müqavimətinə rast gəldilər. Buna görə də öz vətəninə müdafiə edən kürd döyüşçülərinə amansız divan tutulurdu. Bidlisi göstərir ki, I Şah Təhmasib 1534-cü ildə Ərciş qalasını işğal edərkən ona müqavimət göstərən Bəxti tayfasından 60 nəfəri yaranmış və əsir alınmışdır. Şah onların dərilərini soydurmuş və əzabla öldürülmələrini əmr etmişdir (76, 442).

Bütün bu əziyyət və işkəncələr kürd xalqının varlığını sarsıda bilmirdi. "Şərəfnamə"dəki məlumata görə I Şah Təhmasib Baban tayfasını özünə tabe etmək üçün üç dəfə o tayfaya qarşı müharibə etmiş, lakin hər dəfə məğlub

olmuşdur (76, 283). Həsən Rumlu göstərir ki, I Şah Təhmasib 1539-cu ildə Behram Mirzəni Kürdüstanı qarət etməyə göndərdi. Kürdüstan qarət edildi və Qızılbaşlar böyük qənimətlə Təbrizə qayıtdı" (59, 293). Həmin ildə I Şah Təhmasib Ədləvaz, Ərciş, Əxlat vilayətlərini qarət edib Barkir qalasını üç ay mühasirədə saxladıqdan sonra aldı və Divan əmir Məsum bəy Səfəviyə tapşırırdı (76, 233-234). Əsr boyu və hətta ondan sonra da Səfəvilər dövlətinin kürd xalqını talamaq və Kürdüstanı bərhad hala salmaq haqqındakı siyasətlərini dövrün saray tarixçiləri də etiraf edirlər. Həsən Rumlu göstərir ki: "I Şah Təhmasibin əmrinə əsasən Qızılbaş əmirləri hər yerdə "fitnəkar" kürdlərdən gördükdə dərhal öldürüb var-yoxlarını qarət etməlidirlər" (59, 360). Şahın kürd xalqına qarşı bu mənfi münasibətinin bir səbəbi də kürdlərin sünni olması idi. Çünki o zaman həm Səfəvi şahları və həm də Osmanlı sultanları biri digərinə qarşı apardıqları işğalçılıq müharibəsini "cihad" adlandırırdılar. Buna görə də sünni kürdləri öldürmək və onları qarət etməyi Qızılbaşlar dini bir əhkam kimi başa düşürdülər. Bundan əlavə, əlaqədar dövlətlər eyni siyasəti erməni və gürcü xalqlarına qarşı da davam etdirirdilər.

Təkcə XVI əsrin 1540-1554-cü illərində I Şah Təhmasib Gürcüstan üzərinə dörd dəfə hücum etdi. Həsən Rumlu qeyd edir ki: "Hücum zamanı dağlara və kilsələrə pənah aparan gürcülərin var-yoxları islam qoşunu tərəfindən qarət edildi və kafər gürcülərdən bir neçə min nəfəri cəhənnəmə göndərildi" (59, 352).

Beləliklə, kürd, erməni və gürcü xalqlarına qarşı başlanan bu müharibələr dini motivlərlə pərdələnmiş olsa da əslində işğalçılıq məqsədinə xidmət edirdi.

1548-ci ildə Sultan Süleyman Qazi Azərbaycan üzərinə üçüncü dəfə hücum etdiyi zaman yenə də Kürdüstan müharibə meydanı oldu. Diyarbəkir əyaləti sultan ordusunun, Ərzincan vilayəti isə Qızılbaşların mərkəzinə çevrildi. Bu yerlərdə mərkəzləşən müdaxiləçi ordu kürd vilayətlərini bir-birinin ardınca talayıb qarət edirdi. Mənbələrdəki məlumata görə həmin basqın zamanı İsmayıl Mirzə və göycə Sultan Qacarın başçılıq etdiyi Qızılbaş dəstələri Ərzurum və Qars rayonlarında 7 min nəfərdən artıq adam öldürmüşdü. Həsən Rumlu göstərir ki: "Həmin ölənlərdən 5 min nəfərdən çoxu Kürdüstanın müxtəlif vilayətlərindən zorla ordu sıralarına cəlb edilmiş muzzur və sənətkarlardan ibarət idi. Bu zaman Əxlat vilayətini qarət etməyə məmur olan Şahqulu sultan Əfşar 5 min at, 100 min qoyun və 50 min inək qənimət gətirmişdir" (59, 331; 47, 73).

(Ardı növbəti sayımızda)

WEŞANA NU

KERÎK JI ROMANÊ

-Nejmeddîn ji tera şerme, eybe, ew çî pîrsin tu tîni ser zara? Qet fedî nakî? Welleh, nikarim bi çavên xwe û bi guhên xwe bawer bikim, nexwaşiya te çîye, çîma awa dikî?

Nejmeddîn dişa nerm nebû, dest ji xerabiyên xwe berneda, minanî mirovên ku hewa te sêrî devê wî kef da çêrên xwe domand:

-Lo, bila şerm tera û bavê te Elîxanra bibe, hinekî ji pîr-zêde xeber bidî, welleh, ezê te bixime binê piyên xwe minanî tîjîkên sa te biperçiqînim.

Eskerxan nihêrî, wekî bîna xwînê ji wî tî, dişa xwast bê şer, bê dew bubuhurîne, bi dengê nerm û bi henekî, laqirdî kir, got:

-Nemocan, bi lîsa nobedariya kolxozê du roja av digihîje me. Doh yek, îro dudu. Hetanî nivê şevê emê kuta bikin. Paşê were tu zanî, av zane, sedrê kolxozê zane.

-Kuro, min ji tera got, wekî sewta xwe bibire, neke ewte-ewt, aqila hinî min neke, esse ezê îro dexla xwe avdim, kolxoz-molxoz nizamim, kuta bû çû.

Eskerxan dişa bi nermayî xwast wî ji serê çîyê daxê jêrê, got:

-Nejmeddîn em cînarên hevdune, kal-bavên hevdu nas dikin, were van kevira ji pêşa xwe hulşîne, leneta Xwedê li bayisa bîne, estefûxulla bêje, hindik maye ava me bigihîje dawîyê, hetanî du-sê seheta emê kuta bikin, parîkî ber xwe bide...

Nejmeddîn hewaldana Eskerxan dêvda nivci hîşt; -na, ev scrîye, ev oxire,- got û bi mera destê xwe berê avê ser dexla xweda zivirand.

Eskerxan jî bîkar nesekînî, xwast berê avê berbi dexla xwe bike. Le Nejmeddîn destuyê merê berda bi herdu desta Eskerxan defda. Eskerxan eva yeka çavra nedikir, ser piştî kete nava avê. Eskerxan nihêrî, wekî çîqasî ji ber kullê direve, kul ewqasî mezin dibe û ser wîda tî. Ji nava avê rabû, serdan serpiya çepe-çep li Nejmeddîn nihêrî, dişa firsenda dawîyê da wî û got:

-Nejmeddîn, cara dawîyê ji tera dibêjim, îdî sebra min kuta dibe, aqlê xwe beravî serê xwe bike, Xwedê bila ji te nebire, bihêle here, usa neke navbera meda xerabî çêbe. Bê wê ji rewşa me nepake, em jî, hûn jî rojên reşdane.

-Hela tu li vî kûçikî binihêre ûtû, min ditirsîne kuro, tî çî qeletîyê bikî? Tu na, qet hemû nîsla te nikare bibe ba ji kêleka minra bubuhure.

-Gunê te bila ustûyê tebe, çî pêwîstbû min ji tera got, naha ku tu nabihîzî, -Eskerxan destê xwe avîte merê, av berbi dexla xwe berda û got, -bila ku zirave wirada bişkê.

Nejmeddîn Eskerxan ji ser cewê wêda defda, Eskerxan jî ew defda, eva kirina çend cara dubare bû, wî got ezê avê bibim, yê dinê got, na, ezê bibim. Dawîyêda Nejmeddîn minanî mirovê qaf seqet destê xwe avîte merê, gava mer jorda anî serê Eskerxan, Eskerxan firsenda xwe ji dest berneda, mera xwe minanî mertala da diji mera wî, pêşîbîr li derba Nejmeddîn anî, dişa lavayî li wî kir û got:

-Nejmeddîn, tu wê bizanibe, wekî ez ji te natirsim, daxaziya min ewe, navbera meda ser tiştêkî hesiyayî-rehet bila xerabî çênebe, kuro, welleh, bîlêh, sedî sed xwînê tu girtî, ecclê te hatiye, were min çîyê rûniştî neke xwindar, ji vî sedwayî vegere, xwîna xwe hurneşîne ber dergê min. Ji nivê zirarê bizivirî, dişa kara teye.

-Bênamûsî heramo, hela zimanê te heye, xeber didî? Îro yeke usa bînime sere te, wekî se

ji destên te nan negire û hetanî hetayê ji bîra te dernekebe.

Eskerxan çîqasî lavayî kir, çewa diben, çîqasî zimanê mera derxist nebû tiştêkî, sebira wî gihîste dawîyê got:

-Nejmeddîn, min ji tera got "can" nebû, got "qurban" nebû, got "heyran" dişa nebû, lo tu qurbana min bibî, tu heyrana min bibî ji. Bese, îdî te ez anîm li gewriyê asê kirim, ji vir wêda çî ji destên te tî bike, wekî nekî qet tu mîr nînî. Bi rastî kal-bava gotîye: "Her tişt ji ziraviyê, lê mirov ji qalimayê dişkê". Eskerxan billûzê xwe derxist, li millê xwenî cepê pêca, bi destê rastê destuyê merê girt, hema vê gavê Nejmeddîn derba dudu anî serê Eskerxan. Eskerxan millê xwenî cepê ku billûz lê pêcabû da pêşîya mera Nejmeddîn, bi destê rastê mera xwe minanî rima Rostemê Zal anî serê Nejmeddîn. Gava wî mera xwe da pêşberî mera Eskerxan mer hewada li hevdu asê bûn. Weşa wan herdu qaf seqetana ser avê hucet kiribûn destuyê mera şil bibûn. Mera Eskerxan bi mera Nejmeddîn şimîti ber guhê Nejmeddîn ket û xwera, tî qey bêjî "şiverê" vekir. Mera timê xebitî minanî neynika dibiriqî, kêleka wê minanî devê kêra tîj bû, cênûka Nejmeddîn minanî goşt vexist. Xwîna sor gevez te tirê çavkaniye dikele, jorda pêberjêr hat, alîkî laşê Nejmeddîn hingavî û ew "xemiland". Xwînê ew dibir, Eskerxan

xwe şaş kir, nizanibû çî bike. Nişkêva billûzê millê xwe vekir, tepisande ser bîrîna Nejmeddîn. Lê xwîn nesekînî. Hêdî-hêdî rengê Nejmeddîn sipîcolkî dibû.

Eskerxan li demê wî nihêrî: "Xwedê mala te xerav bike, çewa kir, te çîma mala min şewutand" got û mera xwe hilda berbi bavê revî. Wedekî kinda bersîva bîxêr minanî dengê bîrûskê li hersê gundên kolxozê bela bû, hewari kete cimaetê, mirovên bihistî, xwastî-nexwastî tew berbi çîyê ku qezîyayê dest dabû, revî.

Gava Elîxanê belengaz bi wê yekê hesiya çokên wî sist bûn, hêdîka ser bada axê rûnist, bê hemadê xwe cixarek pêca, agirkir, dîyê wê bi zehm daqurtand, û bi dengê feqrî got:

-Bela me ji ber piyê me derdikebe, lawo. Rewşa me zef "baş" dubuhurî, alîkîda jî evê qezîyayê li me dest da. Rabe, kurê min, wedê rûniştinê nîne. Nava me kurdada hê mixen-ewî, qaf seqetî, paştaya mayî dimîne. Hetanî ew heyfê nestînin çîyê xweda rehet rûnanên. Rabe, dakebe ser rê, avtokê sîyarbe, rast here beşa mîlîsa, çewa bûye usa qalke, kala Xwedê çî nîşan dide.

-Na bavo, ez nikarim te li vira tik-tenê bihêlim, herim. Diqewime, ewana bîn derbekê bidîhînine te.

-Tu here, kurê min, ez kalemêrekim, ewana nikarin qet ser meytê minda jî bîn. Lawo, pêwîst bû, wekî te sebira xwe bianiya, ber xwe bida, dujminayî zef barekî girane, halekî ne başe.

-Bavo, ez bi qedirê serê tekim, gune minda tunebû, min daw-neda, ji ber revîm-nerevîm xwe jî nikaribû xelaz bikim. Usa bizanibe Ezrayîl qest-qerez ew şandibû, wekî bi destên min ruhê wî bistîne.

Elîxan ber xweda kire picînî û got:

-Tu usa dibêjî, binihêre êl- esîr çî dibêje? Wê sibê ji devê her yekî miqamekê derkebe. Îdî buhurîye, dibêjin, wekî bavê te sîyarîya kuşt, yanî peya kuşt. Firqa wê tune. Xema neke, qezîya tî serê mîra, here, badilhewa çavra neke. Em kurd xwedanê vî aqilîne, wekî hetanî roja îro her yek me bin destê vî-wîda xulamîye, sîvanîyê, gavanîyê dikin. Here lawo, tî kifşê çarenûsa me awa hatiye.

Çavên Elîxan tîjî hêşîr bûn, destên xwene bi ricaf berbi kur dirêj kir, li ustûyê wî aland, ew ramusa bi dengêkî kelogirî got:

-Here, lawo, bona bava tiştê herî dijwar ewe, wekî ew bi destên xwe ewladê xwe berbi girtingehê verêdike.

Bav û kur dubare hatine dest û rûyê hevdu, ser hevduda êpêcekî girîyan. Emekê şûnda Eskerxan ber bi rê siqîfî...

Îdî ro çûbû ava, tarîyê erd hilcînî bû. Lê şewqa hîvê dabû wan dera. Ewqasî hêl-hewurze, babelat bibû kesî gotina kesî nedibihîst. Hineka digot bi tîlê nehiyê pê bihesînin, bila avtoya tenduristîyêye "eece" bî, hineka digot bersivê bidine para mîlîsa. Hineka digot, wekî xêra avtoya "eece" tune, hetanî ew vî rîya dîr bê derkebe şuxulê ji şuxula bişee. Dawîyêda laşê Nejmeddîn avîtine avtoya kolxozê, ya barbir berbi nehiyê revandin.

Hetanî cimaetê bi hevdu şewurîn êpêce wede buhurî, eva yeka li ser birindar pir giran rûnişt. Nejmeddîn gellek xwîn unda kir, giran-giran bîna xwe distend, dest-pê lê minanî çêş sar bibûn. Avtoya barbir ew rîya cel-kortda minanî dewê meşkêda ewqasî virda-wêda celiqand ku, halê wî lap xerav bû. Ew gîhand-ine nexwaşxanê. Doxtira lê nihêrîn, lezo-bezo pêşxûna emeliyatê dane amade kirinê. Ser pêşxûnê narkoz danê, ew xewusandin (bê wê, ew bi xwe-xwe xewusî bû) çîyê birînê şûstin, lê bi ecêbeke nebinayî rûbirû man. Nukulê merê hestîyê cênûkê wî gul kiribû, êpêcekî derbasî hundur bibû, perda li ser moji herişandibû, xwîn tîjî moji bibû.

Doxtira ew bi dijwarîkê paqîş kirin, derman danîn, çend cîyada birîn dirûn, sistêma xwînê, gêmadêzê bi vîna millê wîva girêdan. Cedandin û çercirîna doxtira badilhewa çû. Ber wê ku pêştacîyînek nehatê dest xistinê. Berebere, çîqasî dubuhurî, dilê wî ewqasî kem lê dixist. Aparata hewa dide girêdane pozê birindar, lê feyda wê ji nebû. Hemû mecal hatine saz kirinê. Feqet, Nejmeddîn qet ji narkozê derneket.

Hewşanexwaş xanêda neferê malbeta Paşa, qewm-pismanên wan virda-wêda, hevraz berjêr diçûn, dihatin, çavên xwe kutabûne deriyê oda emeliyatê, bersivêke xêrê çavra dikirin. Dereng-dereng doxtirê emeliyatê xûdana enya xwe paqîş kir, derketê derva, bi destê xwe şanî da, Paşa gazi bal xwe kir û got:

-Ji destên me çî dihat, me ew kir, lê tu çareserî nebû. Ji qewata me der bû, we derengî xistibû, wî gellek xwîn unda kiribû. Bila serê we sax bibe.

Nava çend cirikada qîrîna Qudretê, Melekê û yê dinê tevî hevdu bû, bilindî erşê esmîn bû. Kûre-kûr bi Paşa ket, minanî ava ser kuçik bikele wî kire bilqe-bilq keliya, berbi oda emeliyatê çû. Lê xebatkârên mîlîsa pêşîbîr dane wî, nehiştin ew bikebe oda emeliyatê, gotin, wekî parîkî çavra bike, bila doxtirê êkspêrta mehkemê şuxulên xwe kutake, paşê emê ji alikariyê bidine we, cinyazê xwe bibî.

Ji nivê şevê buhurîbû. Cinyazê Nejmeddîn danibûne ode, kulfet dora meyt rûniştibûn, ji wana hineka xwe dukuta, hineka por-biskên xwe vedirûn, hineka dêmên xwe qelaştibûn, şîngirî, hewar-gazî tevî hevdu bibû.

Belê, jîyanêda mirov rastî tiştne ecêbmayî, berovajî tî. Lê sed cara heyf, tu kes ji xwera parekê hilnada. Gava mirovê ku çîye rehma Xwedê dibine merzel, wekî binax bikin, wî wedeyî her tişt, ev dunê, ew dunê, mirin-jîyan, qencî-xerabî, şev-roj dikebe bîra mirova, hema ji merzel dizivirî elbêra tewî ji bîr dikî, çewa dibêjin, kerro, minanî herro. Kîjan kesî bir, guman dikir, wekî Nejmeddînê çend seheta berê dikire birre-bir, kef-kur dixwand, mirov "diperçiqand", dida cêra, mirov dukuta, mer dileyîstikand naha zindî birine nehiyê, lê ji wur minanî tiştêkî bîkar mîr zivirandin. Naha ji kulfeta ew navbera xweda dirêj kirine, ser wî û kincên wîda hesira dibarînin, por-

guliyan, bîskan vedurûn, xwîna gevez ser dêmenda tînine xarê.

Mêra hewşa malêda çadir veqirtin, bona rûniştina mirova çî çêkirin, amadekariya sibe dîtin. Hinek ji wana ber dîwêr qulofîska rûniştin, hêz dane qelîna xwe.

Resûlê kurê Paşê, birakê Nejmeddînê piçûk qet nedihate kifşê. Ewa bi xesîyetê xw-navbera cimaetêda minanî mirovê dîn, ji aq-sivik hatibû naskirinê. Nedixebitî, bîkar, rojên xwene pîr li gundê Arpê, bajarê Rewanê, nava fillanda dubuhurand. Li wan gund û bajarêda çîqasî bêjî heval-hogir û naskirîyên wîye fille, yê ku minanî wî arode digeriyan hebûn.

Ji cîrana gelleka şukurbûna xwe dianîn û digotin, wekî gunê Xwedê bi malbeta Elîxan hatiye, Resûlokê dînî-cunnî ne li gunde. Gava li vira bibûya, naha firtonîkek, xerabîke dine derxistibû holê.

Çend cîwanê gundê Cixinê, qewm-lêzimên malbeta Paşa kirine birre-bir, ser hevduda, ber hevduda çûn-hatin, gotin, wekî Nejmeddîn bê xwayî nîne, emê xwîna wî li erdê, vî heyfê bê bersiv nehiştin, wekî em heyfa bêmîrazê Nejmeddîn nestînin, bila eva kuma li me heram bibe. Emê ji vir wêda lacikê kulfeta bidine serê xwe.

Rûdansipî, aqilbendên gund xwe dane navberê, aqil danîne serê cîwana, kureve kirine wana û gotin: "Aqlê xwe beravî serê xwekin, kal-bavê me gotine, wekî aqile sivik timê barê giran tîne. Mirov xwîne bi xwînê na, bi avê dişo. Ew dewra we bihiştîye, dîtiye zûda buhurîye, çîye. Naha cimaet difire kosmosê, li ser hîvê digere, hûn hê dewa xwînê, heyfê dikin. Dengê we li we xwaş hatiye, çîye? Dewlet û qanûnên wê heye. Gunê kîjan kesî bi çî bibe, ewê miqabilî gunê xwe cezayê bistîne. Herin, çîyê xweda giran rûnên, ser-guhên xwe virda-wêda hindikî bakîn".

Camêrê Paşa jî wê şevê mecal û firsend neda cîwana, wekî xerabîne nûh biqedînin.

Malbeta Elîxan jî wê şevê hetanî sibe ron bû burîyên xwe nedane ser hevdu, çavên xwe negirtin. Çîran, heval-hogir, nas, tew hatibûne mala wan, pêda-pêda rûniştibûn, dil didane ber dilê neferê malbetê. Yekî mîrî gunekar dikir, yekî zindî. Dawîyêda Barîyê Nebî bi hemadê xwe li beşterbûya nihêrî û giran-giran hewaldana xwe da rêzê:

-Geli qewma, geli hevala, ji we her kes weke hiş û sedwayên xwe hewal dide. Qezîya ku îro dest daye pêwîste, wekî me-kurda tewî bileqqîne, bihejîne, bicelqîne, belkî aqilê me bê serê me bi xwe.

Qet hûn derz dikin, nava sehetekeke ji rûyê, nezanebûnê, nexwandîyê, bîfemîyê, qaf seqetîyê du malbetên kurda wêran bû? Herdu malbeta jî ewledên xwene cîwan unda kirin. Yek ji wan hetanî hetayê kete rîya çûyîne-nahatinê, lê yê dudu Xwedê dizane wê çend sala emîrê xwe qullîkêda birizîne.

Camêrê Barî qullabek-dudu li qelîna xwe xist, dîyê wê nivî daqurtand, lê nivî berda hewa, bi tîlliya xwe agirê qelîne rast kir û dîşa dest bi şîretên xwe kir:

-Geli pismama, kirînen awa bi tenê ser avê avdanê nîne, carna dinîhêrî du zaroken bîfem pev çûne, du-sê malbet bona wan zaroka bi hevdu ketin, nava cirikekeke çend mîr hatine kuştinê, çend kes birindar bûn. Tu kes nade huşê xwe, wekî zarok minanî kelbane, îro pev çûne, wê sibê bêne bal hevdu. Xerabî hema li mezina dimîne. Ser picike ax, ser kavireke korr-kullek, ser kelba, ser bi sedava tiştên bîkar-bêhûde qirra hevdu datînin, dibîne bayisê pêştahatîna dujminaya ku bi sed salan didome. Geli qewma, geli bira, em kurd bi var kirînen xwene bêaqil bûne pêkenîyê hemû gela, hemû netewîya. Hûn zanin, wekî merûmîya, belengaziya me kurda çidaye? Na, esse hûn wê yekê nizanin. Nexwaşiya me li wure, wekî em-kurd nikarin hevdu biborînin, heqq bibin, neheqq bibin, ji destê me nayê, wekî pêşberî hevdu xwe bişkênin, xwe bitewînin, ew dibe "ez", ev dibe "ez". A vî "ezbûnê" mala me xerab kirîye, em roja îro li bajona mane, dawî tî digihîje kuştin-hîştinê.

Nava wedekî kinda çend zarokbê bav, çend bûk, kulfet bê mer-bî dimîne. Ezê vî gavê bi pîrsekê raberî we bibim, hun dikarin bersîva wê bidin?

-Gelo, ev xeysetê xedar Xwedê çîma daye me-kurda? Emê kingê bikaribin hevdu biborînin?

ДИПЛОМАТ

№ 07(032) 1-15 Май ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Лидер курдов предупредил Турцию отвоенного вмешательства на севере Ирака

Президент Иракского Курдистана Масуд Барзани предупредил сегодня Турцию от военного вмешательства на севере Ирака. В интервью ливанской газете "Ан-Нахар" лидер Демократической партии Курдистана /ДПК/ сообщил о концентрации турецких войск на иракских границах и заявил, что курды "будут противостоять любой турецкой интервенции".

Барзани подчеркнул, что власти автономного Курдистана не вмешиваются в дела соседних го-

сударств, на территории которых проживают их соотечественники. Однако, по его словам, "курды, где бы они не находились, представляют единую нацию, и никто не может лишить их права поддерживать друг друга".

"Иракские курды призывают своих братьев добиваться справедливости мирным путем", - отметил лидер ДПК. При этом он потребовал от Турции, Сирии и Ирана признать национально-культурные права курдского народа.

Барзани назвал законным право курдов на независимость, но указал, что "в данный момент их интересам отвечает вхождение в состав демократического и федеративного Ирака". Курды, заявил он, "ни при каких обстоятельствах не станут инициаторами раскола Ирака и отделения от него".

Находящаяся в Багдаде госсекретарь США Кондолиза Райс начала свой визит на Ближний Восток с посещения Анкары, где попыталась уговорить турецкие власти отказаться от карательных акций на севере Ирака вслед за беспорядками и погромами, устроенными активистами подпольных курдских партий в юго-восточных областях Турции. В прошлом подразделение турецких командос неоднократно прочесывали примыкающие к границе иракские районы в поисках баз курдских боевиков. чг

Дмитрий Зеленин

Чешское консульство в Эрбиле

**28 апреля состоится церемония
открытия консульства
Чешской Республики в Эрбиле.**

В этой связи в Курдистан прибыла правительственная делегация Чехии во главе с заместителем министра иностранных дел Чехии Ярославом Башта. В составе делегации приехали многочисленные чешские бизнесмены и руководители крупных фирм. Чешское консульство в Эрбиле возглавит уроженец Курдистана - ныне профессор университета в Пелзене доктор Халил Шамма. Оставить комментарий.

Анкара нуждается в более осязательной поддержке Вашингтона (Турция)

Турция хотела бы, чтобы США более решительно поддерживали ее в борьбе против курдских повстанцев. Об этом, как сообщает радио "Свобода", заявил министр иностранных дел Турции Абдулла Гюль в ходе переговоров с Госсекретарем США Кондолизой Райс, находящейся в Анкаре с рабочим визитом.

Госсекретарь, со своей стороны, призвала Анкару принимать меры безопасности в регионе не в одностороннем порядке, а в сотрудничестве с Ираком и силами союзников в этой стране. Как сообщается, Турция наращивает свои силы у иракской границы, чтобы помешать инфильтрации в страну повстанцев "Рабочей партии Курдистана".

ПОСЛЕДНЯЯ страница

Райс обсудит с главой Турции курдский и иранский вопросы

Госсекретарь США Кондолиза Райс 25 апреля посетит Турцию. В ходе визита, Райс обсудит с президентом Турции Ахмедом Недждет Сезером и министром иностранных дел Абдуллой Гюлем вопросы кипрской проблемы, борьбы с вооруженными курдскими формированиями, иранской ядерной программы, а также вопрос

вступления Турции в ЕС. По сообщению турецкого издания "Анадолу", Госсекретарь из Турции отправится в Грецию и Болгарию. Оставить комментарий.

Власти Ирака предъявили претензии к правительству Турции

Ирак обвинил Турцию в нарушении своих северных границ и направила ноту протеста турецким властям. Об этом сообщает радио "Свобода", отмечая, что иракские власти требуют прекратить военную операцию на границе по преследованию курдских боевиков.

Иракские власти заявляют, что подразделения специального назначения турецкой армии вторгаются в Северный Ирак и проводят небольшие "точечные операции" против боевиков сепаратистской Рабочей партии Курдистана. Это, считают иракские власти, нарушает суверенитет страны. Отметим, что турецкая армия в настоящее время проводит крупнейшую операцию против РПК на границе с Ираном и Ираком. Там размещена 200-тысячная группировка войск. Турецкие военные утверждают, что не планируют вторжения в Северный Ирак.

ALLAH RƏHMƏT ELƏSİN

Diplomat qəzetinin redaksiya heyəti, Lətif, Mətləb, Akif, Çöllü, Eyvaz, Vaqif və yaxınlarına

Osmanova Seyran Mahmud qızının
vəfatından kədərləndiyini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

Diplomat qəzetinin redaksiya heyəti, dostumuz
Elman müəllimə və yaxınlarına
Ağayeva Qonçə Həbib qızının
vəfatından kədərləndiyini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

Diplomat qəzetinin redaksiya heyəti, mərhumun atası Muxtara,
qardaşlarına və ailəsinə əzizləri
Abbasov Şükür Muxtar oğlunun
vaxtsız vəfatından kədərləndiyini bildirir və
dərin hüznə başsağlığı verir.

TƏSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:
TAHİR SÜLEYMAN

İMTİYAZ U SERNİVİSAR:
TAHİR SİLƏMAN

УЧЕРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
ТАХИР СУЛЕЙМАН

Tel: +994 50 352-33-18

Azərbaycan şöbəsinin redaktoru:
NƏRİMAN ƏYYUB
Tel: 050 379-92-93

Xüsusi müxbir:
RAMİZ CƏBRAYİLOV

Əlaqə telefonu:
422-38-26

**Müəlliflərin mövqeyi redaksiyanın mövqeyi
ilə üst-üstə düşməyə bilər.**

Ünvan: Bakı şəhəri, 40
S. Mehmandarov küç.
ev 25. məh. 17
Адрес: Баку 40, пос. Ул.
С.Мехмандарова, дом 25. кв.17
Navnisan: Bakı 40 soqaq
S.Mehmandarov xani 25. mal 17

e-mail: diplomat_gazeti@box.az
Şəhadətnamə: N FŞ 005004966

BUSB-un 2 saylı
Sabunçu rayon filialı
VÖEN 1800061582
H/h 438010000
Qəzet "Zaman" mətbəəsində hazır
diapozitivlərdən çap olunmuşdur.
Sifariş: 961
Tiraj: 2500